

Nr 221.

Av herr **Bissmark**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kvarlåtenskapsskatt m. m.

De i Kungl. Maj:ts proposition nr 34 avgivna förslag till förordning om kvarlåtenskapsskatt och förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva hava från skilda håll utsatts för en skarp kritik, som jämväl torde komma till uttryck i inom riksdagen väckta motioner. De allvarliga farhågor, som inom vida kretsar hysas för att ett godkännande av förslagen skulle i många fall leda till en fullständig förmögenhetskonfiskation, måste delas av var och en, som gör sig mödan att närmare intränga i problemet. Oavsett detta komma de stora förmögenheterna att på ett fåtal år försvinna. Ingen skada skedd, säger den, som uteslutande ser saken ur privatekonomisk synpunkt på kort sikt. Men saken har även en annan sida. Under det den måttliga arvsskatt, vi hittills haft i vårt land, tillfört statsverket ständigt stigande inkomster — under senare år tillsamman med förmögenhetsskatten uppgående till c:a 35 milj. kronor — innebär den kungl. propositionen, att man på relativt kort tid länspar denna inkomstkälla. Det komme säkerligen icke att dröja länge, förrän statsverkets inkomst av arvsskatt visade stark minskning, bortsett från att den sannolikt aldrig kommer upp till det av Kungl. Maj:t beräknade beloppet av 40 milj. kronor. Såvida man icke vill i stor utsträckning avstå från denna inkomstkälla, återstår *därefter* intet annat än att avsevärt *sänka de skattefria beloppen och skärpa* beskattningen å kvarlåtenskaper av den storleksordning, som nu, så länge inhöstandet av de stora förmögenheterna kan äga rum, frigivits. Det finns anledning antaga, att i *längden* den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen kommer att leda till en *skärpning* av beskattningen å de måttliga arv, för vilkas vidkommande man nu förväntar ett villigt bifall genom ett tillfälligt frigivande. På grund av det nu anförda är det min bestämda uppfattning, att en skärpning av arvsskatten måste hållas inom mycket snäva gränser.

Det är de länder, som deltagit i världskriget, vilka gått i spetsen för en mycket stark beskattning av kvarlåtenskap, och i deras spår hava följt våra skandinaviska grannländer. I den kungl. propositionen lämnas en kortfattad redogörelse för beskattningen av arv och förmögenhet i England, Frankrike, Tyskland, Danmark, Finland och Norge. Det hade varit önskvärt, att redogörelse lämnats jämväl beträffande Holland och Schweiz, vilkas ekonomiska ställning är närmast jämförlig med vårt lands.

Av den framställning, som lämnas i den kungl. propositionen, erbjuder sig närmast den slutsatsen, att svenska medborgare, därest förslaget bifölles, skulle bli ungefär jämställda med medborgarna i de av nu nämnda länder,

som hava den hårdaste arvsbeskattningen. Man förbiser därvid emellertid, att knappast någon upplysning lämnas om det sätt, varpå värdena i de skilda länderna beräknas vid skatteplikens utkrävande. En av de största bristerna i det svenska arvsskattesystemet är att *bouppteckningsvärdena ofta icke äro effektiva*.

Givetvis är det vid varje beskattning av arv såväl som av förmögenhet av vikt, att skatten endast utgår å ett verkligen existerande förmögenhetsvärde, icke å ett fingerat, som är högre än det verkliga. Men betydelsen härav växer i synnerlig grad, då beskattningen avsevärt skärpes. Antag att arvsskatt å en viss förmögenhet utgår med *nominellt* 32.8 % (föreslaget max. inom 1:sta arvsklassen). Om emellertid förmögenhetens *verkliga* värde endast är 80 % av det beräknade och till grund för beskattningen liggande, så innebär detta, att arvsskatten utgår med 41 % av det verkliga värdet. Den oriktiga värderingen av förmögenheten föranleder alltså i realiteten en höjning av arvsskatten med 25 %. Antages förmögenhetens värde utgöra endast 60 % av det beräknade, får den oriktiga värderingen samma betydelse som en höjning av arvsskatten med 66.78 % (arvsskatten utgår då i realiteten med 54.7 % i stället för nominellt 32.8 %). Detta förhållande, som i den kungl. propositionen ej med ett ord omnämnes, ehuru det ju är känt för envar, att värdet särskilt å större skogs- och jordbruksfastigheter ofta betydligt understiger taxeringsvärdet, som ligger till grund för arvsskatten, är enligt min mening förtjänt av synnerligt beaktande. Ty arvsskatten utgår — bortsett från kontanta medel och säkra fordringar — icke å egendomens *verkliga* värde, vilket i regel framkommer först vid en realisation, utan å ett efter vissa grunder *uppskattat* värde.

Den utan jämförelse viktigaste bestämmelsen härutinnan är den, som föreskriver, att värdet å fast egendom icke må i bouppteckningen upptagas *lägre* än nästföregående års taxeringsvärde. Det ligger i sakens natur, att detta värde kan vara än högre, än lägre än saluvärdet vid tidpunkten för arvfallet eller gåvan. I det följande talas för enkelhetens skull endast om arv, då detta fall ju har största praktiska betydelse.

Att en fastighets värde väsentligt avviker från det för nästföregående år gällande taxeringsvärdet kan bero *dels* på att detta redan då det fastställdes icke varit väl avvägt, *dels* på en allmän konjunkturförändring, ledande till en allmän värdestegring eller värdeminskning å fastigheter av ifrågavarande slag, *dels ock* på särskilda omständigheter beträffande denna fastighet. I sistnämnda avseende kan erinras om verkställd tillbyggnad, ombyggnad, omfattande restaurering, insättande av nya maskiner av beskaffenhet att utgöra tillbehör till fastigheten m. fl. omständigheter av värdestegrande betydelse, samt om nedrivning av byggnader, dessas förstörande genom eldsvåda, försäljning av maskiner m. fl. omständigheter av värdeminskande betydelse. Vad särskilt angår industrifastighet må även framhållas, hurusom värdet väsentligt avhänger av den därstädes bedrivna rörelsens bärighet: går driften för fullt, är marknaden god och tenderar rörelsen att expandera, så är värdet på en industrifastighet ett helt annat än om driften ligger nere. Att utförligt orda

om konjunkturernas värdeförändrande betydelse torde i dessa tider vara överflödigt. Det må endast erinras om att taxeringsvärdena fastställas för 5-årsperioder och att följaktligen värdet å fastigheter, ingående i kvarlåtenskapen efter personer, som avlida under år 1933, skall upptagas till det vid 1928 års allmänna fastighetstaxering fastställda värdet. Det är ett välkänt förhållande, bekräftat av såväl frivilliga som exekutiva försäljningar, att saluvärdet särskilt å skogsfastigheter och större jordbruksfastigheter i ett stort antal fall högst betydligt understiger taxeringsvärdet. För de större jordbruken ligger räntabiliteten mellan 0 och 2 %, och många av dem äro synnerligen svårsålda till ett pris av 50 å 60 % av taxeringsvärdet. Enligt Sveriges Allmänna Lantbrukssällskaps utredningar synes räntabiliteten för skördeåret 1931 för den bästa fjärdedelen av undersökta större jordbruk (100 hektar och däröver) utgöra 1.8 %. Detta gäller alltså de ur alla synpunkter bäst skötta egendomarna. Medtagas återstående 75 % sänkes avkastningsprocenten givetvis avsevärt. Men lika fullt utgår arvsskatt efter 1928 års taxeringsvärden, utan möjlighet till ändring, trots att fastigheten kanske under tiden mellan dödsfallet och bouppteckningens inregistrering sålts betydligt under taxeringsvärdet. I vilken utsträckning skulle icke arvsskatt å jordbruksfastighet utgått å fiktiva värden, därest stödåtgärder för jordbruket icke vidtagits. På papperet hade arvsskatteprocenten varit oförändrad medan den i realiteten vore betydligt höjd. Ett kuriöst förhållande, nu ingalunda ovanligt, är att konkursbouppteckningar i jordbrukarekonkurser ofta visa överskott, därest boet tillhörig fastighet upptages till taxeringsvärdet.

Pålägger man de större förmögenheterna en väsentligt höjd arvsskatt, så kräver också billighet och rättvisa sådana bestämmelser rörande fastställande av kvarlåtenskapens värde, att denna skatt icke utgår på högre värde än det verkliga, då i annat fall, såsom nyss framhållits, arvsskatten kommer att i realiteten utgå med ännu högre procenttal än vad lagen utvisar. Fall kunna rent av inträffa, där staten tar hela behållningen och arvingarna få ingenting.

I detta sammanhang må med skärpa framhållas, att möjligheten att er hålla anstånd ingalunda har den stora betydelse, som finansministern tillmäter densamma. Minst av allt kan den, såsom det heter i den kungl. propositionen, sägas väsentligen undanröja de betänkligheter, som hänföra sig till svårigheten för ett dödsbo, vars tillgångar huvudsakligen utgöras av fast egendom, att erlägga skatten. Dennas fördelning på ett antal år har betydelse främst för det fall, att de årliga utbetalningarna icke äro större än att de kunna gäldas med den årliga nettoavkastningen å förmögenheten. Redan nu är denna möjlighet ofta utesluten, och den kommer efter en avsevärd skärpning av arvsskatten praktiskt taget aldrig att förefinnas beträffande större kvarlåtenskaper. Ett exempel ur verkligheten må belysa det sagda.

År 1930 bytte ett fideikommiss innehavare på grund av dödsfall. Fideikommissstillgångarna utgjordes av jordbruks- och skogsfastigheter med ett taxeringsvärde av c:a 4,200,000 kr., varå vilade en fideikommissskuld av c:a

1,100,000 kr. »Behållningen» utgjorde alltså — tack vare ett uppskruvat taxeringsvärde — c:a 3,100,000 kr. Då den nye innehavaren var broder till den avlidne, uppgick arvsskatten till 465,000 kr., vartill kom lagfartsstämpel med 1 % å taxeringsvärdet, alltså 42,000 kr., sammanlagt något över 500,000 kr. Fideikommissets nettoavkastning utgjorde i förre innehavarens hand c:a 40,000 kr. Med utnyttjande av längsta anståndstid efter gällande lagstiftning hade den nye fideikommissarien alltså att betala: omedelbart i samband med sökandet av lagfart 88,500 kr. ($= \frac{1}{10}$ av arvsskatten plus lagfartsstämpeln), nästföljande år 67,425 kr. ($= \frac{1}{10}$ av arvsskatten plus 5 % ränta å $\frac{9}{10}$) o. s. v. Det belopp, han hade att årligen erlägga under tio år, minskades för varje gång med 5 % ränta å 46,500 kr. Ett anstånd på tio år innebar således — märk väl efter den då gällande »lindriga» arvsbeskattningen — att arvingen årligen måste upplåna medel och efter de tio årens utgång fortsätta att förränta och amortera dessa lån. Med hänsyn till att den kungl. propositionen, »där synnerliga skäl därtill äro», möjliggör att inbetalningarnas fullgörande må utsträckas utöver tio år, tänka vi oss en fördelning över icke mindre än fyrtio år (jag bortser från att en amortering på så lång tid säkerligen ligger långt utöver vad finansministern tänkt sig). Fideikommissarien, som var 34 år, då han blev den lycklige innehavaren av fideikommisset, skulle i så fall haft att till sitt 74:de år till staten såsom arvs-skatt varje år erlägga c:a 30,000 kr. Annorlunda uttryckt: av fideikommissets inkomster tager staten under 40 år $\frac{3}{4}$ och fideikommissarien erhåller $\frac{1}{4}$. Tar man hänsyn jämväl till den årliga inkomst- och förmögenhetsskatten, som fideikommissarien har att erlägga, blir statens andel ännu större ($\frac{1}{60}$ av förmögenheten betyder i detta fall över 40,000 kr., varå fideikommissarien har att erlägga skatt såsom vore det en inkomst). — Därest arvsskatten i det relaterade fallet skulle utgått i enlighet med den kungl. propositionen, skulle den tillträdande fideikommissarien haft att erlägga:

kvarlåtenhetsskatt	Kr.	610,200: —
arvslottsskatt	»	480,858: —
lagfartsstämpel	»	42,000: —
<hr/> S:ma		Kr. 1,133,058: —

Enbart 5 % ränta härå utgör över 56,000 kronor eller mer än fideikommissets nettoavkastning, vilken ej ens räcker till 4 % ränta å det samlade skattebeloppet. Om fideikommissarien ärvt ett fideikommiss å 20,000 kronor, skulle han enligt den kungl. propositionen haft att i arvsskatt erlägga 1,290 kronor, och om värdet varit 100,000 kronor skulle arvsskatten uppgått till 19,750 kronor (hänsyn till lagfartsstämpel ej tagen). Med tiden kunde han dock tänkas få något över. Men ärver han en stor förmögenhet — så får han ingenting alls.

Ett par uttalanden i den kungl. propositionen utvisa, att finansministern även uppmärksammat, att vissa jämkningar kunde vara befogade beträffande fideikomiss. Men jämkningarna inskränka sig till en utökad rätt till anstånd med skattens erläggande samt något liberalare bestämmelser om eftergift av

skatt, då fideikommissinnehavaren avlider efter att ha innehaft fideikommisset endast någon kortare tid. Vad utökningen av anståndstiden beträffar, så anser jag den på sätt förut framhållits endast i sällsynta undantagsfall vara av något värde. Jag har med tanke på dessa fall givetvis intet att erinra emot den föreslagna bestämmelsen men vill betona, att den »lindring», som ligger däri, är skäligen ringa. Vad åter angår utsträckning av rätten till eftergift av skatt, så synes förslaget i denna punkt innebära ett erkännande av det oriktiga i att fideikommissrätten beskattas såsom äganderätt, då i själva verket endast en nyttjanderätt föreligger. Obilligheten av en beskattning såsom äganderätt framträder särskilt tydligt, då fideikommissinnehavaren endast under ett fåtal år varit i tillfälle draga avkastning av fideikommissförmögenheten. Summan av avkastningen uppår i sådana fall endast till en liten bråkdel av den arvsskatt, han haft att gälda. Ju mera rätten till eftergift utsträcker, desto mer närmar man sig det resultat, som följer av fideikommissrättens beskattning såsom nyttjanderätt. Oavsett att resultaten dock icke sammanfalla — särskilt om fideikommissarien först vid mera framskriden ålder tillträder fideikommisset — måste det vara principiellt riktigare att taga steget fullt ut och hänföra fideikommissrätten till nyttjanderätt. Det anmärkes, att även för sådant fall rätt till eftergift bör förefinnas, då fideikommissinnehavaren avlider någon kortare tid efter det han tillträtt fideikommisset.

Jag har i det föregående i vad gäller värderingsbestämmelserna uteslutande uppehållit mig vid fastighet såsom tillgång i ett dödsbo. För detta fall är det nämligen ofta tydligt, att värdet av en dylik tillgång vid tiden för arvfallet, d. v. s. arvlåtarens dödsdag, är avsevärt lägre än det, som enligt arvsskattelagens bestämmelser skall ligga till grund för arvsskattens beräkning. Uppenbart är emellertid, att jämväl beträffande andra tillgångar sådana förändringar mycket kort tid efter dödsfallet kunna inträda, att hänsyn därtill skäligen bör tagas vid arvsskattens beräkning: en såsom säker ansedd fordran till betydande belopp kan plöstligt visa sig värdelös på grund av gäldenärens insolvens, aktier eller andra värdehandlingar falla oväntat till en ringa del av det värde de hade å dödsdagen. Givetvis kan man inte taga hänsyn till dylika händelser, därest de inträffa någon längre tid efter dödsfallet. Men å andra sidan kan en fordran, även bortsett från eventuell uppsägningstid, icke indrivs samma dag arvlåtaren avlider, och man kan icke heller begära, att ett omfattande värdepappersinnehav skall realiseras omedelbart efter arvlåtarens frånfälle.

Den tid, som stått mig till buds för att söka inhämta upplysningar om de värderingsregler, som gälla i övriga länder, har varit för kort för att jag skulle kunna lämna någon redogörelse för dessa regler. Men åtminstone för ett land, Tyskland, kan åberopas en bestämmelse, som visar, att man i viss mån beaktat vikten av att arvsskatten grundas på effektiva värden. 22 § i tyska arvsskattelagen av den 22 augusti 1925 stadgar nämligen, att om under tiden mellan senaste taxering och skattskyldighetens inträde det vid taxeringen fastställda värdet i följd av särskilda omständigheter förändrats med mer än 10 % eller med mer än 20,000 Riksmark, så skall ny värdering

ske för fastställande av värdet vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde (det anmärkes, att i Tyskland åtminstone då taxering skedde varje år, varför konjunkturförändringar icke gärna kunde få så stor betydelse som vid vår 5-årstaxering). Nämnda lag stadgar jämväl i 6 §, att fideikommissrätt ur arvsskattessynpunkt betraktas såsom nyttjanderätt. I den kungl. propositionen förekommer en antydning om att i England arvsskatten för jordbruksfastigheter utgår efter en lägre skala och att i Danmark hänsyn toges till om kapitalet varit underlag för en relativt obetydlig intäkt. Det synes mig vara en stor brist, att den kungl. propositionen icke lämnar en allsidig belysning av hithörande förhållanden, detta så mycket hellre som vårt stela och schematiska fastighetstaxeringssystem ofta leder till uppskruvade värden på de större jordbruken. Vid fastighetstaxeringen tänker man uteslutande på det därvid fastställda värdet såsom norm för den kommunala beskattningen men förbiser, att det även ligger till grund för förmögenhetsskatt och arvsskatt och att särskilt med hänsyn till den sistnämnda ett för högt värde kan betyda vida mer än dess inverkan på den årliga skatten under en taxeringsperiod.

Då det gäller att taga ställning till frågan, huru man skall vinna garanti för att endast effektiva värden läggas till grund för arvsbeskattningen, ligger det närmast till hands att medgiva sterbhuset rätt att inom viss tid efter dödsfallet påkalla en särskild värdering, som då skulle ske oberoende av taxeringsvärden och vid dödstillfället gällande värden. Till och med om man tänkte sig en sålunda på begäran verkställd värdering utförd enbart av statlig myndighet, med rätt för sterbhuset att avstå arvet till staten till det åsatta värdet, därvid staten alltså skulle till sterbhuset utgiva skillnaden mellan värderingssumman, å ena sidan, samt skulder plus arvsskatt, å andra sidan, t. o. m. en sådan anordning skulle, ehuru den möter betänkligheter i annat avseende, dock medföra en viss trygghet för den enskilde, att han icke genom statliga åtgärder bleve ruinerad. Om arvsskatten i ett visst fall uppgår till exempelvis 25 %, så betyder det, att staten uppträder som arvinge till en fjärdedel, men en privilegierad arvinge, som tar ut sitt utan hänsyn till om de övriga, egentliga arvingarna erhålla proportionellt likvärdiga andelar.

Skulle en avsevärd skärpning av arvsskatten beslutas, torde det jämväl vara nödvändigt träffa bestämmelser om att i händelse av urarvskonkurs en omräkning av arvsskatten efter vad den skulle utgjort på det i konkursen eventuellt uppkommande överskottet må äga rum; det bör icke ifrågakomma, att staten för arvsskattefordran konkurrerar med sterbhusets fordringsägare.

På grund av det anförda får jag hemställa, att vid prövning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34 måtte iakttagas,

att skärpningen av arvsskatten måtte betydligt mildras;
att i sammanhang med en eventuellt skärpning sådana bestämmelser givas, att *dels* garanti erhålles för att beskattningen endast räknas efter den verkliga behållningen, *dels* fideikom-

missaries rätt till fideikommisssegendom beskattas såsom nyttjanderätt, *dels ock* i händelse av urarvakonkurs arvsskatt beräknas allenast å i konkursen uppkommande överskott; samt att vederbörande utskott måtte utforma i förenämnda avseende påkallade ändringar i förslaget och därav berörda förordningar.

Stockholm den 26 januari 1933.

Georg Bissmark.
